

Fenomenolog Erazim Kohák

Když učitel a mistr slaví významné životní jubileum, mohou snad jeho žáci volit slova spíše osobní. Erazima Koháka jsem poznal v polovině 90. let jako student filosofie Filosofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Živě si vzpomínám, jak jsme jej v posluchárně č. 217 na Náměstí Jana Palacha slyšovali hovořit s přesvědčivostí jemu vlastní o tom, že nálepky jsou vhodné pro označení kompotu v zavařovací lahvi, ale rozhodně ne pro přiblížení k určitému myšlenkovému dílu, natožpak dílu filosofickému. Bylo by nevděčným porušením Kohákova myšlenkového odkazu, kdybychom se jej pokusili vměstnat do některé z učebnicových přihrádek. Právem se v žádné z nich necítí doma a právem lze na jeho vlastní myšlení vztáhnout to, co sám říká, když odmítá škatulkovat dílo jiných myslitelů podle filosofických tradic a škol, z nichž významně čerpají: „... pokud filosofické myšlení usiluje o jasné stanovení problému a hledá možná řešení, může se učit z celé řady alternativ.“¹ Intelektuální dědictví, ke kterému se Erazim Kohák ve svých pracích výslovně hlásí, je vskutku pestré a zahrnuje různorodé filosofické veličiny, jako jsou „Husserl a Heidegger, Platón a Kant, Ricoeur a Rádl, Masaryk a Patočka“.²

Mé první setkání s Erazimem Kohákem v jeho pražských přednáškách bylo ale především setkáním s Kohákem jakožto průvodcem myšlenkovou pokladnicí Husserlovy fenomenologie. Patočkovy čtení Husserla prizmatem Heideggerovy a Merleau-Pontyho kritiky zanechalo silnou stopu na celé generaci Patočkových žáků, kteří začali v 90. letech nově budovat katedry filosofie na českých a moravských univerzitách. Husserlovo myšlení bylo ceněno především jako zdroj a východisko pozdější fenomenologické filosofie, jejíž hodnota byla zase spatřována v překonání tradiční metafyziky a kartezianismu, jehož posledním velkým představitelem byl v očích těchto interpretů právě Husserl.³ Kohák naopak vedl své studenty cestou pečlivé četby a interpretace *Krize evropských věd a Idejí II* k setkání s nekarteziánským a nemetafyzickým Husserlem. Vždy vytrvale zdůrazňoval, že Husserlův pojem intencionálního prožitku (*Erlebnis*) znamená živoucí zakoušení skutečnosti, a nikoli mentál-

1 Kohák, E., *Zelená svatozář*. Praha, Slon 2002, s. 162.

2 Kohák, E., *The Embers and the Stars*. Chicago, University of Chicago Press 1984, s. xiii.

3 Srov. např. Patočka, J., *Úvod do fenomenologické filosofie*. Sestavil J. Polívka. Praha, Institut pro středoevropskou kulturu a politiku 1993, s. 68 a 86.

ní akt či proces, a že Husserlův pojem podstaty (*Wesen*) se váže k jednotám významové struktury zakoušené skutečnosti světa našeho života, a nikoli k nějakým hypostazovaným obecným předmětům či esencím. Husserlova transcendentální fenomenologie se v Kohákově interpretaci odhalila jako filosofický rozvrh, který dokáže s úspěchem čelit pokušením tradičního idealismu i empirismu a vyhnout se Skylle subjektivistického solipsismu i Charybde objektivistického realismu, a jako myšlenkový projekt, který si nečiní nárok na nalezení „absolutní pravdy s platností zaručenou na věky věkův amen“.⁴ Kohákův návrat k Husserlovi a jeho výklad transcendentální fenomenologie *Idejí II* a *Krise evropských věd* jako stále živého a inspirativního filosofického projektu možná připadal jeho pražským studentům před téměř dvaceti lety jako podivný anachronismus. Z dnešního pohledu jím ale v žádném případě není. Postupně kritické vydání Husserlových přednášek a rukopisů podnítilo v posledních desetiletích vlnu reinterpretace Husserlova myšlení, jejíž výsledky překvapivě konvenují s Kohákovými intuicemi. S jeho vnímáním potenciálu Husserlovy transcendentální fenomenologie rovněž konvenuje obrat k Husserlovi, který je patrný v současné fenomenologii.

Bylo by nicméně velikou chybou, kdybychom přehlédli, jaký důraz Erazim Kohák klade a vždy kladl na to, že neusiluje o vystižení právě *mens auctoris* (ať už jde o Husserla či jiného myslitele) a neaspiruje na postavení odborného znalce díla toho či onoho filosofa. Takový postoj nám může na první pohled připadat zarážející, zejména je-li zastáván člověkem, jenž se jako jeden z mála současných českých filosofů zapsal v mezinárodním kontextu řadou respektovaných odborných knih a článků věnovaných dílu Husserla a Patočky a jenž je autorem mnoha vynikajících překladů, které anglosaskému světu otevřely přístup k Patočkovu, Masarykovu a Ricoerovu myšlení. Vysvětlení je však vcelku prosté. Erazimu Kohákovi v jeho filosofické práci nikdy nešlo o pouhé „archivní bádání“⁵ a samotnou informovanost o dějinách myšlení. Dalo by se snad říci, že svou reputaci mezinárodně uznávaného interpreta a překladatele Husserlovy, Patočkovy, Masarykovy a české filosofie vůbec si Kohák vydobyl jaksi mimochodem. Práce s tradicí pro něj byla vždy spíše cestou než cílem. V duchu přesvědčení, že „je potřeba filosofii žít a činně s ní pracovat“⁶ rozvíjí Kohák své vlastní myšlení jako „kritické, stále se ověřující úsilí o jasné nazření a věrné vyjádření struktury smyslu prožívané skutečnosti“, jenž se obrací „k otázkám, které vyvstávají ze samotného žití“.⁷ Takové kritické tázání se může obracet i ke kánonu filosofických textů, ale činí tak ni-

4 Kohák, E., *Domov a dálava*. 2. rozš. a opr. vyd. Praha, Filosofia 2010, s. 346.

5 Tamtéž, s. 30.

6 Tamtéž, s. 34.

7 Tamtéž, s. 32 n.

koli ve snaze odhalit, co ten který autor „skutečně míní“, nýbrž pro inspiraci a prohloubení vlastního hledání „náznaků smyslu a správnosti žití“⁸

Své pojetí filosofie čerpá Erazim Kohák od počátku své myšlenkové tvorby z Husserlovy charakteristiky fenomenologie jako „deskriptive Wesenslehre der reinen Erlebnisse“,⁹ což v jeho interpretaci znamená studium významové struktury prožívané skutečnosti, tedy skutečnosti, jak ji žijeme. Důležitou husserlovskou inspirací je mu i klíčový pojem smyslu jako něčeho zásadně vztahového a závislého na činnosti zakoušení, a přesto skutečného a nelibovolného, a tedy a-subjektivního. Kohákovo vymezení smyslu jako skutečného, „ne však ve světě a v mysli, nýbrž v zakoušení samotném, ve vztahu zakoušejícího a zakoušeného, člověk a světa“,¹⁰ je nejen hluboce věrné Husserlovu dědictví, ale také podstatně konvenuje s významnými proudy pohusserlovské fenomenologie. To, co fenomenologie Kohákovi poskytuje, je ale především nástroj pro vlastní myšlenkovou práci, filosofický nástroj, jehož vytěžení se mu podle jeho vlastních slov stalo celoživotním úkolem.¹¹ Ať už přistupuje k tématu morálního smyslu přírody a lidského bytí v ní, anebo třeba k tématu české kulturní a národní totožnosti či k jakékoli jiné filosofické otázce, Kohákovy myšlenkové strategie citlivého zkoumání vztahů, vrstev a souvislostí ve významové struktuře prožívaného světa našeho života (*Lebenswelt*) zůstává v jádře stejná, podstatně fenomenologická. Plodem tohoto přístupu k otázce morálního smyslu přírody a lidského žití v ní je jeho originální myšlenková koncepce,¹² která nejen významně obohatila světovou literaturu věnovanou environmentální etice, ale rovněž pomohla řadě jednajících lidských bytostí otevřít možnost „k životu odvahy a odpovědnosti za pravdu“.¹³ Domnívám se, že i jeho poslední brilantní studie o české kulturní a národní totožnosti mají velký potenciál zanechat nesmazatelnou stopu v mnoha lidských duších i činech. Souhlasím s Erazimem Kohákem, že „filosofii je třeba posuzovat nikoli podle přisnosti jejích východisek, ani podle okázalosti jejího vzruchu, nýbrž podle plodů, které nese“,¹⁴ a jsem hluboce přesvědčen, že jeho filosofické dílo by v takovém posouzení obstálo měrou svrchovanou.

U příležitosti významného životního jubilea přeji Erazimu Kohákovi ze srdce vše dobré!

Petr Urban

8 Tamtéž, s. 346.

9 V Kohákově překladu: „popisná nauka o struktuře smyslu čisté prožívané skutečnosti“ (tamtéž, s. 32).

10 Tamtéž, s. 345 n.

11 Kohák, E., *Consequences of Phenomenology*. In: Urban, P. (ed.), *Geburt der Phänomenologie*. Praha, Filosofia 2010, s. 162.

12 Představená především v knize Kohák, E., *The Embers and the Stars*, c.d.

13 Kohák, E., *Domov a dálava*, c.d., s. 347.

14 Kohák, E., *Consequences of Phenomenology*, c.d., s. 171.